

ENGEDMÉNYEZÉS BIZTOSÍTÉKI CÉLBÓL*

AZ ENGEDMÉNYEZÉS JOGI ISMÉRVEI

Az engedményezés a jogosult rendelkezése a követelésről, ez tehát az ún. kötelmi jogi rendelkező jogügyletek (*schuldrechtliche Verfügungsgeschäft*) közé tartozik, amelyek közvetlenül vezetnek jog(ok) keletkezéséhez, módosulásához, megszűnéséhez (hasonlóan az adásvételhez, csak ebben az esetben követelés(ek) átruházásáról van szó). Az engedményezéshez ennek értelmében az engedményező részéről rendelkező hatalom szükséges, aminek értelmében az engedményezés érvénytelen, ha az nem a jogosulttól származik.

Az engedményezés *konszenzuális* ügylet, azaz az engedményezésről való megállapodás által az engedményező el is veszíti rendelkezési jogát, aminek következtében a további engedményezések már érvénytelenek lesznek (*többszörös engedményezés kérdése*) a korábbi engedményezés alapján érvényesen szerző személy ennek megfelelően megállapítási pert indíthat az érvénytelenség kimondására. Meg kell különböztetnünk azonban az engedményezést az engedményezésre kötelezéstől. Ez utóbbinál az engedményezésre kötelezett személy az engedményezést továbbra is megtagadhatja, illetve harmadik személyre ruházhatja a követelést, természetesen ilyenkor a szerződésszegéséért felelni fog, azonban a szerződés ellenére kötött későbbi rendelkező ügyletek nem válnak érvénytelenné. (Az elhatárolás különösen jövőbeli követelésekre vonatkozó rendelkező jogügyleteknél lesz jelentős).¹

Az engedményezéssel csak a követelés – a járulékos mellékkötelezettségekkel együtt – száll át, azaz az engedményes kizárólag az engedményező jogosulti pozíciójába lép, és nem a szerződéses viszonyban betöltött helyébe (a magyar jog nem ismeri a szerződés-engedményezést), azaz kifejezett tartozás-átvállalás hiányában az engedményes a visszterhes szerződéses jogviszonyban csak jogosítottá válik, miközben az engedményező marad továbbra is a másik szerződő fél felé kötelezve.²

Az engedményezés általános jellemzői alapján mindenképpen alkalmasnak látszik a hitelezői érdek hatékony védelmére, ezért hitelbiztosíték funkciót is el tud látni, azonban az engedményezés természeténél fogva több, mint biztosíték, hiszen az engedményező aktív vagyonának (követeléseinek) jelentős része közvetlenül (a

* A szerző az ELTE ÁJK V. évfolyamos hallgatója. A dolgozat konzulense: Vékás Lajos. A dolgozattal a szerző a 2003. évi OTDK Állam- és jogtudományi szekciójának *Polgári jogi III.* tagozatán I. helyezést ért el.

kielégítési rangsortól függetlenül) az engedményes(ek) vagyonába kerül át, amely természetesen sértheti a többi hitelező érdekét, miközben egyes hitelezőknél az engedményezővel szemben fennálló követeléseik túlbiztosítását eredményezi. Éppen ezért kiemelt jelentősége van annak, hogy az engedményezés alkalmazási köre és módja a gazdasági szükségleteknek, a felek tényleges szerződéses akaratának, az engedményezés adott funkciójának megfelelően legyen meghatározva, ezáltal lehet ugyanis forgalom biztonságát, az egyéb hitelezők érdekét védeni.³

A Legfelsőbb Bíróság már többször hivatkozott legújabb döntéseiben egyrészt elfogadta a biztosítéki engedményezést mint atipikus hitelbiztosítékot, és elutasította azokat az érveléseket, melyek a fiduciárius engedményezést színlelt zálogszerződésnek kívánták minősíteni. A Ptk. 200. §-nak (1) bekezdése alapján ugyanis a felek a szerződés tartalmát szabadon állapíthatják meg, a szerződésekre vonatkozó rendelkezésektől egyező akarral eltérhetnek (ez a szerződések jogának diszpozitivitása), azaz nem jogszabálysértő, ha a felek között a kölcsönszerződések és folyószámlahitel – szerződések biztosítására nem zálogszerződés, hanem (biztosítékadás céljához kötött) engedményezés történik.

A biztosítéki engedményezés *tárgya* egyrészt az egyedi jogviszonyból fakadó konkrét követelések, másrészt kellően meghatározott jövőben keletkező követelés(ek). A biztosítéki engedményezés *formáit* tekintve lehet közönséges vagy csendes, illetve egyszerű vagy rúlirozó (gördülő) attól függően, hogy az engedményezett követelés(ek) fix vagy változó állományú(ak), az engedményezett követelések *számát* tekintve egyszeres, többszörös illetve global cessione.

A BIZTOSÍTÉKI ENGEDMÉNYEZÉS JOGI KONSTRUKCIÓJA (EXTERN ÉS INTERN HATÁLYA)

A biztosítéki engedményezés valójában három szerződésből álló biztosítéki konstrukció: egyrészt az alapul szolgáló kölcsönszerződés, amelyből eredő követeléseket a felek biztosítani kívánják; másrészt egy biztosítéki megállapodás, amelyben a biztosítékadó és a biztosítéki jogosult a belső jogviszonyukat szabályozzák, ami alapján a biztosítékot adó személy kötelezetté válik az engedményezésre („jogcím”), harmadrészt maga az engedményezés mint absztrakt kötelmi jogi rendelkezési jogügylet. Természetesen a felek a biztosítéki megállapodásban a kölcsönszerződés érvényességéhez, a kölcsön folyósításához kötött feltételes biztosítéki engedményezésben is megállapodhatnak (ehhez azonban kifejezett megállapodás szükséges). Az engedményezés vagy bontó feltételhez kötött (a biztosított követelés szerződésszerű teljesítése) vagy a hitelező kötelmi jogilag elkötelezi magát a biztosítékba kapott követelések visszaengedményezésére. Előbbi esetben a követelések automatikusan visszaszállnak teljesítés esetén az engedményezőre, addig is egy függő jogi helyzet alakul ki. Utóbbinál csak kötelmi jogi kötelezettség terheli a hitelezőt a visszaengedményezésre.

A fiduciárius engedményezés az osztrák joggyakorlatban alakult ki a biztosítéki tulajdonátruházás mintájára.⁴ A biztosítéki engedményezés, akár a többi fiduciárius

biztosíték, nem járulékos jellegű biztosíték, így az alapul szolgáló kölcsönkövetelés átruházásával automatikusan nem száll át a biztosítékba adott követelés is, igaz erre kötelmi jogilag kötelezheti magát a biztosíték megszerzője (azaz megállapodhatnak a járulékoságban). A biztosítéki engedményezés visszerthes szerződés, mert a követelés átruházásával egy – a biztosítéki megállapodásban rögzített – kötelezettségtől szabadul.⁵

A biztosítéki engedményezés esetében az absztrakt engedményezés mögötti jogcím egy kötelmi jogi biztosítéki megállapodás (*Sicherungsabrede*). A felek a belső jogviszonyukat ebben a biztosítéki megállapodásban rendezik átfogóan. A biztosítéki megállapodásnak megfelelően ilyenkor az engedményezés nem teljesítésként történik, hanem biztosítéki célból, azaz nem az engedményező tartozása helyébe lép, hanem mellé, és az engedményes – amennyiben az adós lejárt követelését nem teljesíti – kielégítheti igényét a biztosítékból, azaz közvetlenül léphet fel az engedményezett követelés adósával szemben.⁶ A felek megállapodása alapján a biztosítéki engedményes az engedménnyel csak a biztosítéki célhoz kötötten rendelkezhet, ezért nevezi Villányi a fiduciárius engedményt „minőségileg korlátozottnak”. Ez a cél különösen az engedményező tartozásának biztosítása, a követelés behajtása, a behajtott összeggel az engedményező felé történő elszámolás. A fiduciárius engedményező és engedményes belső jogviszonyában annak a jogügyletnek a szabályai érvényesülnek, amelyet az engedményezés takar, amely annak jogcíméül szolgál. Ez a jogügylet a biztosítéki megállapodás, amire Villányi szerint a zálogszerződés szabályait megfelelően alkalmazni kell, tehát az engedményes (biztosítéki jogosult) az átruházott követelést csak az engedményezővel szemben fennálló biztosított követelés kielégítésére szedheti be az adóstól, így a tartozás kielégítése után fennmaradó részt a költségekkel csökkentve vissza kell adni a biztosíték nyújtójának.⁷

Az engedményes tehát engedményező irányában kötve van a megállapodás korlátaival, azonban kifelé (*extern hatály*) az engedményezés továbbra is absztrakt, azaz az engedményes harmadik személyek felé a követelés teljeskörű rendelkezési joggal bíró jogosultjává válik. Az adóssal szemben éppen úgy érvényesítheti a teljesítést, mintha korlátozás nélkül szerezte volna meg, és ugyanígy korlátlanul érvényesen rendelkezhet vele harmadik személyek felé. Ebből következik, hogy egyrészt ha az engedményező az engedményezés alapjául szolgáló ügylettől eláll, felmondja, ennek csak az a jogkövetkezménye, hogy a követelés visszaengedményezését követelheti, másrészt ha az engedményes a biztosítéki célból engedményezett követelést szerződésszegően továbbengedményezi, vagy a kielégítési jog megnyílt előtt beszedi, akkor ez csupán az engedményezővel szemben fogja őt kártérítésre, vagy a gazdagodás kiadására kötelezni, azonban a fiduciárius engedménnyel való rendelkezése attól még érvényes.⁸ Azaz azt láthatjuk, hogy miközben a magyar jogirodalomban uralkodó nézet szerint a követelés engedményezésének kizárása dologi hatályú,⁹ addig a továbbengedményezési tilalom csak kötelmi. Ez a látszólagos logikátlanság, azonban megmagyarázható, hiszen az engedményezett követelés tartalmát továbbra is a hitelező és az adós közötti eredeti szerződés határozza meg, mivel az engedményezés lényege, hogy a hitelező személyében bekövetkező módosulás nem minősül

szerződésmódosításnak (ezért nem kell a másik fél közreműködése). Azaz, ha az eredeti hitelező és adós a követelést átruházható követelésként hozták létre, akkor jogi jellegét tekintve az adott követelés érvényesen engedményezhető és továbbengedményezhető. A hitelezők egymás közötti megállapodásai a szerződés tartalmát (így a követelés jellegét) nem változtathatják meg, így a továbbengedményezési tilalom is csak a hitelezők egymás közötti belső jogviszonyában értelmezhető, kötetmi jogi kötelezettség.

Leszkoven ennek megfelelően a biztosítéki engedményt olyan Janus-arcú jogintézménynek nevezte, amelyben az engedményes kifelé korlátlan rendelkezési joggal bír, míg az engedményező irányában fennálló viszonyát a biztosítéki megállapodás határozza meg.¹⁰ A biztosítéki engedmény esetében is a legfontosabb kérdés, hogy a felek belső jogviszonya kihat-e a követelés jogi sorsára. Azt a korábbi kúriai gyakorlat és jogirodalmi munkák alapján láthattuk, hogy az engedményezés jogcímének kifelé ható hatálya nincs, az adós az átruházó ügylet kauzájától függetlenül kerül az engedményessel jogviszonyba.¹¹ Azaz a kétféle (külső és belső) joghatás megkülönböztetendő egymástól, azonban ez nem eredményezheti azt, hogy az engedményes az adóssal szemben a szerződés teljesedésbe menésével nem szerezte meg a követelést. Leszkoven szerint ezt helyesen úgy kell értelmezni, hogy a felek közötti belső jogviszony, ami lényegében csak a felek egymás közötti elszámolási viszonya, csak másodlagos, amely az engedményezés jogi jellegét még belső jogviszonyukban sem vonhatja kétségbe.¹² Szerintem azonban ilyen alá- és fölérendeltségi viszony a kétféle joghatás tekintetében nem állapítható meg, inkább a két joghatás mellérendeltségéről beszélhetünk, és a Villányi által használt „minőségileg korlátozott engedményezési forma” megnevezés is azt sugallja, hogy a biztosítéki engedményezés esetében a jogcímnek különös, az engedményezés közönséges formájához képest minőségileg eltérő szerepe van. Villányi a biztosítéki engedményezés esetén a felek belső viszonyára, a közöttük lévő elszámolás módjára, egyébként a zálogszerződés szabályainak megfelelő alkalmazását tartja szükségesnek.¹³ A felek közötti belső jogviszonyban tehát a biztosítéki megállapodás alapján az engedményezés kizárólag hitelbiztosítéki funkciót tölt be, ez pedig olyan sajátosság, amelynek kihatással kell lennie a biztosítéki engedmény jogi sorsára. Leszkoven Lászlóval ellentétben úgy gondolom, hogy a bíróságok nem azt mondták ki, hogy a biztosítéki engedmény az engedményező vagyonába tartozik,¹⁴ hanem azt, hogy az engedményes a biztosítéki engedményezéssel az engedményezővel szemben csak „biztosítéki jogosultságot szerzett” (minőségileg korlátozott engedményezés), azaz mint hitelező a biztosítékból csak a biztosítéki megállapodás keretei között elégítheti ki követelését, és a felszámolási eljárás megindítását követően a biztosítéki megállapodás helyett a felszámolási eljárás törvényi szabályai az irányadóak a kielégítés és elszámolás módja tekintetében, azaz az engedményezett követelés „a felszámolás alá vonható vagyon része”, amelynek körét ezek szerint a bíróságok másképpen, bővebben határozzák meg, mint a polgári jogilag őt megillető vagyonelemeket.

EGYSZERŰ, GÖRDÜLŐ BIZTOSÍTÉKI ENGEDMÉNYEZÉSI FORMA

A biztosítéki engedményes sokszor feljogosítja (megbízhata) az engedményezőt, hogy az engedményezett követelést saját nevében beszéde, amennyiben ehelyett egy megfelelő másik követelést engedményez a hitelezőre biztosítékként.¹⁵ A biztosítéki megállapodásban kell tehát meghatározni, hogy egy bizonyos követelés szolgál csak biztosítékul, ami, ha megszűnik, akkor a biztosíték is megszűnik (*egyszerű* biztosítéki engedményezés), vagy ún. *ruórozó* (gördülő) módon történik a biztosítékadás. Az előbbi esetben a hitelező általában kötelezi magát arra, hogy mindaddig nem hajtja be a követelést (és általában az adóst addig nem is értesítik), amíg a biztosítéki engedményező tartozása lejártta nem válik.

Gördülő engedményezésnél a felek kötnek egy hitel-keretszerződést és egy engedményezési keretszerződést, a hitelfelvevő pedig folyamatosan a felvett kölcsönnek megfelelő mértékben köteles biztosítékként követeléseit a hitelezőre engedményezni. Ez akként történik, hogy az engedményező az engedményezett követelésekről pontos listát készít (ezt általában az engedményezési szerződés függelékékként helyezik el), azonban a lista összetétele és összege a kereten belül a kölcsönkövetelés lejáratáig változhat, egyrészt ha az adós növelni akarja a hitelkeret terhére a felvett kölcsönösszegét, akkor ennek megfelelően újabb követeléseket kell a listára rávezetnie, másrészt ha egy követelés megszűnik (pl. mert az engedményező beszédi), akkor helyette másik követelést kell engedményezni. Gördülő engedményezés alapja, hogy a biztosított követelés később válik esedékessé, mint a biztosítékul szolgáló követelés, ezért a felek abban állapodnak meg, hogy a biztosítékul szolgáló követelést az engedményező behajthatja (ezért az adóst erről nem is értesítik), ha ahelyett egy másik követelést engedményez a hitelezőre (a biztosítékként engedményezett követelések összértékét a felvett kölcsön összegével megegyező szinten tartania kell).

Kérdéses lehet, hogy az engedményezés mikor megy teljesedésbe, az engedményezési keretszerződés megkötésével, vagy a listára rávezetéssel (azaz konkretizálással). A Legfelsőbb Bíróság irányadó döntése (BH 2001/489) alapján – amint azt korábban is említettem – az engedményezés teljesedésbe menése már az engedményezési szerződés megkötésével, illetve jövőbeli követelések esetén az engedményező jogosulttá válásával megtörténik. Azonban, ha jobban megvizsgáljuk a döntést, látható, hogy a Legfelsőbb Bíróság nem azt döntötte el, hogy egy ruórozó biztosítéki engedményezésben mikor jön létre a szerződés: az eredeti megállapodás időpontjában (amely csak keretösszegeket tartalmaz), vagy a listára felkerüléssel; ugyanis az adott ügyben a két mozzanat időben nem vált el egymástól. A német jog ezt az engedményezési formát *Mantelzession*-nak nevezi, és az adott követelésre vonatkozó engedményezési szerződés (ún. *Austausch- oder Ersatzzession*) megkötésének időpontjának a listának az engedményes általi átvételének időpontját tekinti (*Empfang der Zessionliste*).¹⁶

GLOBAL CESSZIÓ BIZTOSÍTÉKI CÉLBÓL

A *globalcesszió* jó erkölcsbe ütközése, érvénytelensége tehát alapvetően annak határozatlanságára vezethető vissza, minden további ok (a szerződési szabadsággal való visszaélés, az engedményező gazdasági szabadságának megkötése, túlbiztosítás) ebből levezethető. A nemzetközi joggyakorlat azonban kidolgozta a *globalcesszió* érvényesnek tekinthető formáit.

Az engedményezés létrejöttének mint korábban kifejtettem feltétele, hogy az engedményezett követelések kellőképpen meghatározottak legyenek (Ptk.205.§. (2) bek.), ezt a gyakorlati igényeknek megfelelően (szemben a kilencvenes évek ebből a szempontból szigorú bírói gyakorlatával) úgy kellene értelmezni, hogy a követelések legkésőbb a keletkezésük időpontjában a szerződés értelmezésével kellőképpen mint az engedményezés hatálya alá tartozóak azonosíthatóak legyenek. Az azonosíthatóság kritériumának ebből a szempontból megfelel, ha az engedményezési szerződés olyan kapcsolódási pontokat tartalmaz, mint például meghatározott szerződő féllel, ügyfélkörrel szemben, meghatározott tevékenységből,¹⁷ jogviszonyból fennálló, illetve keletkező összes követelés engedményezése.

A követelések meghatározottsága magának az engedményezésnek a létrejöttének feltétele, azonban általánosan az összes követelés engedményezése jó erkölcsbe ütköző. Melyek azok az okok, amelyek miatt egy *global cessio* semmisnek tekintendő? A kérdés világos, a hitellet gyakorlati igényeit is szem előtt tartó megítéléséhez szerintem érdemes közelebbről megvizsgálni a német jogban kidolgozott érvényességi kritériumait. A német jogban a *Globalzession* érvénytelenségét, jó erkölcsbe ütközését három fő okra vezetik vissza: egyrészt a szerződési szabadsággal való visszaélés, azáltal, hogy az engedményező gazdasági mozgásterét a hitelező elfogadhatatlan mértékben elvonja (ez az ún. *Knebelung*), másrészt semmis a *globalcesszió*, ha azáltal az engedményező olyan követeléseit is engedményezi, amelyet csak egyéb hitelezőivel szembeni szerződéseinek szükségszerű megszegéssel tud teljesíteni (*Gläubigerbenachteiligung*), harmadrészt semmis a biztosítéki célú *global cessio*, ha az a biztosított követelés túlbiztosítását eredményezi *Übersicherung*.¹⁸ Ezekkel kapcsolatban fontos, hogy a német jog alapján a jövőbeli követelések tekintetében a *Globalzession* prioritást élvez egyéb korábbi és későbbi engedményezésekkel szemben.¹⁹ Számos félreértés születhet a *Gläubigerbenachteiligung*-gal kapcsolatban: világos ugyanis, hogy önmagában a szerződésszegő engedményezés (kivéve, ha nem az engedményezés kizárását szegi meg, az engedményezhetőség kizárása ugyanis dologi hatályú a német jog szerint) még nem teszi érvénytelenné a szerződést (absztrakt jogügylet), azonban jó erkölcsbe ütközik az olyan engedményezés, amelyről a felek tudják (vagy tudniuk kell), hogy az engedményező azáltal szükségszerűen és permanensen meg kell szegnie bizonyos szerződéseket (*Vertragsbruch-problematik*), ennek az elkerülésére a hitelezőnek eleve le kell mondania ezen követelések megszerzéséről, így többek között az árukölcsönök biztosítékául engedményezendő, az adott áru továbbértékesítésből eredő követelésekről, hiszen az adós az árut csak ezzel a feltétellel szerezheti meg.²⁰ Túlbiztosítás miatt érvénytelen a *global cessio*, ha az

engedményezett követelések értéke aránytalanul meghaladja a biztosított követelés értékét. Korábban a BGH megkövetelte, hogy ennek kivédésére egy összegszerűen meghatározott felső határt (*Deckungsgrenze*) magában foglaló dologi hatályú lemondási klauzulát (*Freigabeklausel*) tartalmazzon az engedményezési szerződés,²¹ a legújabb joggyakorlat²² azonban már nem követeli meg az ilyen formális klauzulákat, hanem a biztosítéki engedményezés fiduciárius jellege alapján vélelmezendőnek tekinti, hogy amennyiben a felek a biztosított követelés összegét meghatározták, akkor a követelések biztosítéki engedményezésére is csak eddig az összeghatárig kerülhet sor, e határ felett ugyanis már hiányzik az átruházó akarat.

Villányi szerint összes jövőbeni követelés fiduciárius engedményezésekor, azaz a biztosítéki *global cessio* esetében az engedményezett követelések részbeni visszaengedményezésére köteles a hitelező, ha a rá átruházott követelés realizálható értéke a biztosított követelés összegét – nem csak átmeneti időre – jelentősen meghaladja (túlbiztosítás tilalma). Villányi szerint tartalmi maghatározhatatlanság miatt nem lehet érvényes a *global cessio*, ha felek a biztosítéki megállapodásban nem határoznak meg egy maximális összeget, amely értékben a biztosítéki célú engedményezésre sor kerül.²³ Ez a felső határ lényegében egy bontó feltétel, azaz a jövőbeli követelések csak addig szállnak át az engedményesre, míg ezt a határt el nem érik. Villányi által támasztott felső összeghatár-kritérium láthatóan a korábbi német bírósági gyakorlatnak felel meg.

A HITELEZŐ KÖVETELÉSÉNEK KIELÉGÍTÉSI MÓDJA A BIZTOSÍTÉKI ENGEDMÉNYBŐL

A biztosítéki engedményes kielégítési joga az engedményezővel szembeni követelése lejárttá válásával nyílik meg. Kétféleképpen kereshet kielégítést a biztosítéki engedményből, vagy értékesíti, vagy beszedi (az engedményezett követelés adósát értesíti, adott esetben perben érvényesítheti). A kielégítési jogának megnyílta előtt az engedményezett követeléssel, joggal nem rendelkezhet, a biztosítéki megállapodás megszűnése azonban csak kártérítésre kötelezi az engedményezővel szemben, az engedményezés extern hatálya miatt kifelé rendelkezési joga korlátlan.

BIZTOSÍTÉKI ENGEDMÉNY SORSA A VÉGREHAJTÁSI ÉS FELSZÁMOLÁSI ELJÁRÁSBAN

Általános szabály az engedményezéssel kapcsolatban, hogy ha a követelést az *engedményező ellen vezetett végrehajtás során* lefoglalják, akkor az engedményes azt igényperrel (Pp. 371. § (1) bek.) felszabadíthatja,²⁴ kivéve azonban, ha az engedményezés a hitelezővel szemben hatálytalan: például az engedményezés fedezetelvonó jellege miatt (Ptk. 203. §).²⁵ Leszkoven szerint az engedményes a végrehajtási eljárásban, még ha csak biztosítéki célból került is sor az engedményezésre, a követelésen

fennálló jogát biztosíthatja a jelenlegi szabályozás alapján a foglalás feloldása iránti igényperrel.²⁶

Szabályozatlan azonban, hogy az engedményező a *biztosítéki engedményesnél* lévő követelést, amelyet csak biztosítéki célból ruházott rá, miként vonhatja ki a foglalás alól, hiszen ebben az esetben csak ideiglenesen, a biztosítéki célhoz kötötten került az adott követelés, jog az engedményes vagyónába. Ezt a sajátosságot azonban jelenleg a végrehajtási törvény nem veszi figyelembe. A jogirodalmi álláspontok szerint közönséges engedményezésnél az engedményező nem indíthat igénypert, hanem kizárólag az engedményes ellen fordulhat, tőle követelheti a foglalás miatti kárának megtérítését, ennek a szabálynak a biztosítéki engedményezésnél azonban nem szabad elsőbbséget adni.²⁷

A *biztosítéki engedményes vagyónára vezetett felszámolási eljárás* nem teszi *ipso iure* lejártá az engedményezővel szembeni követeléseit, így a biztosítékokból való közvetlen kielégítési jogát sem nyithatja meg az ellene indított felszámolási eljárás (Csődtv. 48. § (1) bek.). A biztosítéki engedményező számára ezért meg kell teremteni a lehetőséget, hogy a csődvagyonból kivonhassa a biztosítékot, hiszen mint a Legfelsőbb Bíróság irányadó döntései is mutatják, a felszámolási eljárásban nem a formális jogi helyzetre kell helyezni a hangsúlyt, hanem a vagyontárgyak gazdasági szerepére, így a biztosítéki engedményt az engedményező csődvagyónába tartozónak kell tekinteni. A felszámoló egyébként, ha az engedményezett biztosítékot értékesítette, akkor köteles a felek közötti biztosítéki megállapodás alapján az engedményezővel elszámolni. Itt privilegizált követelésként kell szabályozni a biztosítéki engedményező elszámolási igényét.

Érdemes megnézni, hogy például a *német joggyakorlat* a biztosítéki engedményezésre nézve a magyar joggal nagyjából megegyező jogi szabályozás mellett csak korlátozottan ismeri el a biztosítéki engedményesnek az igényperi jogosultságát (*formale Inhaberstellung*), hiszen a végrehajtási és felszámolási eljárásban nem a formális jog státusz, hanem a biztosítéknak a gazdasági értelemben vett hozzátartozása (*wirtschaftliche Zugehörigkeit*) a biztosítékadó vagyónához lesz a döntő, azaz a biztosítéki cél (*Sicherungszweck*) áttöri az engedményezés absztrakcióját.²⁸

A német jogirodalomban uralkodó nézet szerint a végrehajtás eljárásban mindaddig megilleti az igényper (*Drittwiderrspruchsklage*, ZPO 771. §) a biztosítéki engedményest, ameddig az adós tartozását vagy az adós vagy harmadik személy (pl. a hitelezők) nem törlesztették. Nem illeti meg azonban az igényper abban az esetben, ha az engedményezés jogcíme hibás volt. Egyes szerzők²⁹ szerint a német jognak biztosítéki engedményes számára azonban kizárólag a zálogjogosulthoz hasonlóan azt a lehetőséget kellene csak megadni, hogy a végrehajtásba bekapcsolódjon és a lefoglalt követelésből elsőbbségi kielégítést keressen (*Anspruch auf vorzugsweise Befriedigung*, ZPO 805. §), hiszen az engedmény biztosítéki szerepét ez tükrözné leginkább. Felszámolási eljárásban a biztosítéki engedményesnek egyértelműen nincs joga arra, hogy mint formális jogosult a csődvagyonból a biztosítéki engedményt kivonja, hanem kizárólag elkülönített, az adott biztosítékból elsőbbségei kielégítésre van joga (*Absonderungsrecht*, KO 47.§).

Az engedményezőnek viszont megadják a lehetőséget, hogy igényper (ZPO 771. §³⁰) útján a biztosítéki célból engedményezett követelést az engedményes vagyontárgyaira vezetett foglalás alól kivonhassa. S ugyanígy kiigényelheti az engedményezővel szembeni felszámolási eljárásban a biztosítéki engedményt a csődvagyonból (*Aussonderungsrecht*, KO 43. §).

A Legfelsőbb Bíróság irányadó döntései alapján a *biztosítéki engedményezővel szembeni felszámolási eljárásban* a biztosítéki engedményes és engedményező helyzetét illetően a fedezetadási cél dominál.³¹ A felszámolási eljárás megindításától kezdve a biztosítéki engedményes az engedményezett követelésekből a felszámolási eljáráson kívül kielégítést nem kereshet, azaz a biztosítéki célból engedményezett, és az adós tartozásának kielégítésére, törlesztésére nem fordított követelésekkel a felszámolás kezdő időpontjától kezdve már nem rendelkezhet, az a csődvagyon részét képezi. Ha a követelések a birtokában vannak, akkor – a jelenlegi felszámolói gyakorlat szerint a felmondás alapján, azonban a bírósági indokolásokat nézve inkább a biztosítéki jelleg miatt – köteles azt a felszámoló részére kiadni, hiszen a biztosítéki célból átruházott követelés a felszámolási eljárásban a többi biztosíték sorsát osztja. A felszámolási eljárás megindítása a már megszerzett és a követelés kielégítésére fordított követeléseket nem érinti, viszont az utána keletkező követelések megszerzésének már akadálya (azt a hitelező biztosítékként sem szerzi meg), a már biztosítékként megszerzett követelésekből pedig a felszámolási eljáráson kívül kielégítést nem kereshet. Az adósokat nem értesítheti már, illetve ha az értesítés már megtörtént, akkor sem hajthatja be tőlük jogszerűen a biztosítékul szolgáló követeléseket a felszámolási eljárás megindítása után.³² A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint tehát az engedmény a felek belső viszonyában egy fennálló követelés biztosítéka, és az engedményezővel szembeni felszámolási eljárás során az engedmény emiatt a többi hitelbiztosíték sorsát osztja.

A probléma az, hogy a biztosítéki célból engedményezett követelések úgy osztják a többi biztosíték sorsát, hogy közben a Csődtv. jelenlegi szabályai egyáltalán nem ismerik el a biztosítéki engedményezést, mint hitelbiztosítékot, ezért a hitelező sem elkülönült kielégítést nem élvez, sem privilegizált helye nincs a csődvagyonból történő kielégítési rangsorban (Csődtv. 57. § (1) bek.).³³ Egyes vélemények szerint a Csődtv. 51. § (1) bekezdésének analóg alkalmazásával a biztosítéki engedményest a zálogjogosulttal egy kielégítési ranghelyre kellene sorolni, e gazdasági funkció hasonlóságának okán, a bírói gyakorlat azonban ezt az analógiát elutasítja, ezzel igen jelentősen korlátozza gyakorlati alkalmazhatóságát.³⁴

A BIZTOSÍTÉKI ENGEDMÉNYEZÉS REFORMJÁRÓL

A biztosítéki engedményezés reformja alatt valójában egyrészt a fiduciárius engedményezés létjogosultságának, megengedhetőségének eldöntésének, másrészt – ha elfogadjuk mint érvényes biztosítéki ügylet – a biztosítéki engedményezés jelenleg hiányzó jogszabályi hátterének megteremtésének feladatát értem: mind a polgári anyagi jogban, mind a kapcsolódó jogszabályokban (Csődtv., Vht., Számviteli tv.).

A BIZTOSÍTÉKI ENGEDMÉNYEZÉS LÉTJOGOSULTSÁGÁNAK KÉRDÉSE

Mint minden fiduciárius ügylettel, így a biztosítéki engedményezéssel kapcsolatban is feltehetjük a kérdést, hogy szükséges-e a biztosítéki célú engedményezés engedélyezése, ha a követelésen is alapítható zálogjog.³⁵ Szüksége van-e ugyanarra a biztosítéki szerepre két külön jogintézményre, vagy inkább adjunk elsőbbséget a kiterjesztett zálogjogi szabályoknak, és ezek érvényesülését biztosítsuk a fiduciárius ügyletek tilalmával?³⁶ Van-e a két jogi konstrukció között különbség, amely adott esetben indokolhatja, hogy a biztosítéki engedményezés, mint atipikus hitelbiztosíték fennmaradjon?

Az önállóan átruházható jogok és követelések elzálogosításának lehetőséget mind a magyar magánjog, mind a germán (német, osztrák) jogok is régóta elismerték,³⁷ azonban a publicitás követelményének (*Publizitätssprinzip*) megfelelően mind egyik jog megkövetelte a zálogba adás nyilvánvalóvá tételét és vagy már az alapításához vagy az érvényesítéséhez az adós értesítését.³⁸

A fiduciárius engedményezés azonban nem egyszerűen zálogpótló intézmény, itt nem a követelés megterheléséről van szó, hanem annak átruházásáról. A fiduciárius engedményezés lényege nem a zálogjogi szabályok megkerülése, hanem a rendelkezési jog megszerzésével (*fiducia*) történő erősebb hitelezői pozíció kialakítása. Abban az esetben mondhatnánk, hogy a fiduciárius engedmény kizárólag a zálogjogi szabályok megkerülését szolgálja, ha a konstrukciójában mindössze a zálogjogi tilalmakban térne el, és nem eredményezne más szempontokból is különbséget mind a hitelezői, mind az adósi pozícióban. Az eltérő konstrukció, illetve adósi, hitelezői helyzet miatt szerintem a biztosítéki engedményezésnek és a követelésen fennálló zálogjognak parallel létjogosultsága van.³⁹

Alapvető különbség a két jogi konstrukció között, amint azt Villányi is kifejtette, hogy a követelés zálogjogosultja nem válik hitelezővé, míg a fiduciárius engedményezés révén a hitelező kedvezőbb helyzetet élvez, ugyanis a hitelezői státuszt is megszerzi. Ebből erednek aztán a két konstrukció közötti további eltérések: míg a zálogjog csak egy feltételekhez kötött értékesítési jog nyújtásával biztosítja, a hitelezőt, addig a biztosítéki engedményezéssel a biztosítéki célhoz kötött rendelkezési jogot szerez. VILLÁNYI szerint ezen előnyök miatt a kereskedelmi forgalomban a követelések legelterjedtebb „elzálogosítás” módja a biztosítéki engedményezés lett.⁴⁰ Azaz már korábban felismerték, hogy a biztosítéki engedményezés olyan előnyökkel bír a hitelező számára, amelyek miatt azok a hagyományos zálogjog helyett inkább a fiduciárius engedményezéssel kívánják követeléseiket biztosítani. A biztosítéki engedményezés alapformája (azaz, amikor az adós értesítése megtörténik, és a biztosítéki jogosult birtokolja a követeléseket) azonban nem mindkét félre tekintettel bír azonos előnyökkel, így az adós érdekeinek adott esetben inkább a követelésen fennálló jelzálogjog felelne meg, főleg, ha a hitelező szerződésszerű eljárása, vagy fizetőképességével szemben kétségek merülnek fel, az adós, mint minden más fiduciárius ügyletben, ki van szolgáltatva ebből a szempontból a hitelezőjének. Ezen a kiszolgáltatottságon az elidegenítési és terhelési tilalom csak abban az esetben

korrigál, ha annak dologi hatályát elismerjük, azonban mint láthattuk, a jogirodalmi álláspontok szerint az átruházható követelésre vonatkozó továbbengedményezési tilalom ebben az esetben is csak kötelmi hatályú.

Az adós számára a biztosítéki engedményezés igen terhes lehet, hiszen a rendelkezési jog átszállása miatt elsősorban ő viseli a követeléssel való jogellenes rendelkezés kockázatát (az engedményes kifelé teljes jogú jogosult), a felek megállapodása alapján a követelések behajtásának költsége és kockázata is őt terheli (azaz, ha a követelés behajthatatlan, akkor köteles másik követelést engedményezni), másrészt a zálogjoggal ellentétben a hitelező közvetlenül érvényesítheti igényét az adott követelésből, azt ebből a célból az adós költségére közvetlenül behajthatja, és a tartozás levonása után csak elszámolni köteles az engedményezővel. Ezek a joghatások az adós gazdasági mozgásterét jelentősen beszűkítik. Jelentős különbség, hogy míg adott zálogtárgyon több zálogjog is alapítható, addig biztosítéki engedményezés esetén is csak az első engedményezés az érvényes (igaz az első engedményezésről történő megfelelő értesítés hiányában az adós teljesíthet a későbbi engedményezőnek is, ha ő igazolja az engedményezés megtörténtét).

Összefoglalva, szerintem a biztosítéki engedményezés létének oka nem a zálogjogi szabályok megkerülése, hanem valós hitelezői igények, hiszen általában biztosítéki engedményezésre kerül sor, ha a hitelező bizalma megingott az adóssal szemben, és ezért akarja a rendelkezési jog megszerzésével követelését biztosítani. A biztosítéki engedményezés másik fontos területe a jövőbeli követelések biztosítékba adása. Figyelembe véve, hogy az 1996-os novella kivette a zálogjogi szabályozásból a jövőbeli zálogjogra vonatkozó részt, ez a funkciója még inkább előtérbe kerülhet. Ingatlan-nyilvántartásba bejegyzendő jogok esetében egyáltalán nincs lehetőség jövőbeli zálogjog alapítására, hiszen ez a nyilvántartás elveivel ütközne. Jövőben megszerzendő jogok, követelések elzálogosítására gyakorlatilag feltételes zálogszerződés formájában lehetőség van, ami a zálogjogi nyilvántartásba is bejegyezhető, hiszen a zálogjogi nyilvántartás nem ingó/jog – nyilvántartás, hanem a kötelezettek szerint rendszerezett nyilvántartás, így a megfelelő kötelezett mellé bejegyezhető egy feltételes zálogszerződés. A gyakorlatban azonban egyáltalán nem elterjedt a jövőbeli zálogjognak az ingatlanon fennálló jogokon való kizártsága miatt, egyéb jogokon és követeléseken viszont a hitelező teljesen bizonytalan helyzete miatt.⁴¹

JÖVŐBELI KÖVETELÉS BIZTOSÍTÉKI ENGEDMÉNYEZÉSÉRŐL

A jövőbeli követelések biztosítéki engedményezés kapcsán – akárcsak a jövőbeli követelések közönséges engedményezésével kapcsolatban általában- megnyugtatóan tisztázni kell, hogy a magyar jog a közvetett szerzés elvén áll-e (*Durchgangserwerb*), vagy az engedményes személyében közvetlenül megszerzi az adott követelést (*Direkterwerb*). Ennek biztosítéki engedményezés kapcsán az a jelentősége, hogy utóbbi esetben a hitelező a felszámolási eljárás megindítása után keletkező követeléseket is megszerzi hitelbiztosítékként, és azt a felszámoló nem is mondhatja fel, ez azonban nem jelenti azt, hogy az így megszerzett követelések ne oszthatnák a

többi biztosíték sorsát.⁴² Az előbbi esetben viszont a követelés keletkezésének időpontjában az engedményezőnek továbbra is rendelkezésre (engedményezésre) jogosultnak kell lennie, ahhoz, hogy az engedményes a követelést megszerezhesse. Ezt kizárja azonban a felszámolási eljárás megindítása (Csódtv. 34.§),⁴³ ezért aztán felmondás sem szükséges ahhoz, hogy az engedményezést a felszámoló megakadályozza.⁴⁴ Szabályozási szempontból ezt akként lehet megoldani, hogy a felszámolóval szemben kifejezetten hatálytalannak mondjuk ki a felszámolási eljárás megindításáig meg nem szerzett jövőbeli követelések engedményezését.

Továbbá alapvető gazdasági érdek, hogy a jövőbeli követelések biztosítéki értéke a végrehajtás során is teljes legyen, azaz a biztosítéki engedményesnek megfelelő garanciális eszközökkel kell rendelkeznie a biztosítékának foglalás alóli feloldása érdekében, jelenleg ez az igénypert jelenti (Pp.371. §. (1) bek.) mint egyetlen lehetséges jogalapot. A jövőbeli követelések biztosítéki engedményezésével kapcsolatban alapvető probléma, hogy az engedményezett követelés még nem jött létre, így az engedményes még nem tekinthető jogosultnak (Persze azért valamilyen előstádiumban kell már lennie a követeléseknek:⁴⁵ pl. a szerződéses viszony már fennáll, azonban jelenti-e ez, hogy esetleg várományosnak kellene tekinteni?). Példa: Az engedményező a határozott idejű bérleti szerződéséből keletkező jövőbeli követeléseket fiduciáriusan engedményezte, a szerződést megkötötte, azonban végrehajtás során a bérleti szerződésből eredő követeléseket lefoglalják, majd értékesítik a jövőbeli követeléseket is. A gond, hogy ezt a biztosítéki engedményes nem tudja megakadályozni, hiszen mindaddig, amíg a követelések nem jönnek létre, nem válik sem jogosulttá (a közvetett szerzés elve szerint), és nincs miből kielégítést keresnie sem.

NYILVÁNOSSÁG VÉDELME, FORGALOM BIZTONSÁGA (CSENDES ENGEDMÉNYEZÉS)

Habár maga az engedményezés nincs külön alakszerűséghez kötve, azonban biztosítéki engedményezésnél elő kellene írni a forgalom biztonsága érdekében az írásbeli formát. A francia jogban például a biztosítéki engedményezés egy 1991-es külön szabályban⁴⁶ meghatározott formai feltételek mellett érvényes csak: a feleknek az engedményezett követelésekről körülírással jegyzéket kell készíteniük, a jegyzékben a követelések összegét, valamint a biztosítéki értéket is meg kell határozni. Ezt azután az engedményesnek alá kell írnia, és dátumoznia kell, a követelések engedményezése ezáltal válik teljessé, ezáltal lesz mindenkiel szemben hatályos.

A forgalom biztonságát szolgálná a nyilvántartásba vétel lehetősége, amely adott esetben a felszámolási eljárásban az elkülönült kielégítés feltétele lehetne, hiszen a biztosítéki engedményezéssel kapcsolatban a legnagyobb probléma, hogy a csendes engedményezés formájában hamis látszatot kelt az engedményező fizetőképességéről, vagyonának hitelfedezeti értékéről. Az engedményező-adós számára viszont igazából csak a biztosítéki engedménynek a csendes engedménnyel kombinált formája előnyös, ezáltal ugyanis az engedményezett követelés adósa felé továbbra is ő

léphet fel jogosultnak, és az adós joghatályosan teljesíthet neki. A csendes biztosítéki engedményezés viszont azért, hogy a kifelé hamis képet sugall az engedményező gazdasági helyzetéről, jelentősen sértheti a többi hitelező érdekét. Megfelelő garanciális szabályok elhelyezésére van szükség a többi hitelező védelme érdekében, ez nem a csendes engedményezés megszüntetését jelenti, hiszen az adós értesítésétől továbbra is el lehetne tekinteni, de a többi hitelező alapvető érdeke, hogy a követelésen fennálló biztosítéki jogról tudomást szerezhessen, vagy ha arról nem szerezhett tudomást, akkor legalább az ő hátrányára ne kerüljön kedvezőbb helyzetbe a biztosítéki engedményes. Ennek lehetne a megoldási módja a már többször említett zálogjogi nyilvántartás átalakítása lényegében minden dologi hitelbiztosítéki formát tartalmazó nyilvántartássá, vagy egy bírósági nyilvántartás bevezetése.⁴⁷

A forgalom biztonsága érdekében természetesen felmerülhet az igény, hogy az engedményezési tilalmat csak kötelmi hatályúnak kellene tekinteni, szerintem azonban dogmatikailag az az álláspont a magyar jog sajátosságainak inkább megfelelő, mely a dologi hatályt vallja, és ezt vallotta a régi magyar magánjogi irodalom is. Természetesen az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a magyar jogban már érvényesül egy jogi rezsím (ottawai egyezmény), amely ennek az ellenkezőjét mondja ki. Ez az ellentmondás, azonban mint láttuk a német jogban (szintén aláírta az ottawai egyezményt) is fennáll, hiszen a HGB 354a. §-a alapján a kereskedelmi pénzkövetelések esetén az engedményezési tilalom csak kötelmi hatályú.

A forgalom biztonsága érdekében azonban mindenképpen rendelkezni kellene a többszöri biztosítéki engedményezés problémájáról (illetve általában a többszörös engedményezés jogkövetkezményeiről). Mivel ebben az esetben az engedményezésre hitelbiztosítéki funkcióval kerül sor, ezért egy olyan szabályozás lenne célszerű, mely ennek megfelelő jelentőséget tulajdonít.

A korábban említett német prioritási szabályok szerint már fennálló követelések esetében az engedményezés időbeli sorrendisége a döntő (az értesítéstől függetlenül), a korábbi kizárja a későbbit. Jövőbeli követelések engedményezésénél, viszont csak igen bonyolult és vitatott prioritási szabályok, elvek alapján tudják eldönteni, hogy az adott követelés jogosultjává ki vált.⁴⁸

Az amerikai *Uniform Commercial Code* 9. §-a minden biztosítéki ügyletre (kivételem az ingatlan jelzálogjog) egységes szabályozást tartalmaz, ezáltal kívánja a hitelezők érdekeit a leginkább védeni. Az amerikai jog alapján egyrészt mint említettem a követelés átruházását harmadik személyekkel szemben hatályosan kizárni nem lehet, másrészt a többszörös rendelkezés jövőbeli követelésekről nem érvénytelen, csak adott esetben harmadik személyekkel szemben hatálytalan (a jóhiszemű szerzés lehetséges), harmadrészt a biztosítéki engedményezés a korábban keletkezett biztosítéki jogokat nem szünteti meg a követelésen. Ezek alapján a következő prioritási elvek határozhatóak meg, ha egy biztosítékot (*collateral*) többszörösen terhelnek meg biztosítéki joggal, az elvek sorrendje a kielégítési rangsor is egyben: No. 1.) Az ingatlan jelzálogjogosult mindig elsőbbséget élvez No. 2.) Aki kereskedelmi forgalomban megvásárolja a biztosítékul szolgáló vagyontárgyat anélkül, hogy tudnia kellene a biztosítéki jogról, az biztosítéki jogtól függetlenül szerez tulajdont. (a

jóhiszeműségét nem zárja ki a biztosítéki nyilvántartásba vétel, de az ingatlan-nyilvántartás igen) No. 3.) kereskedelmi áruhitel esetén a vételár-követelés fedezetül az árun alapított perfektuált biztosítéki jog (PMSI – *purchase money security interest*⁴⁹) mindenkivel szemben – korábban perfektuált biztosítéki jogokkal szemben is – elsőbbséget élvez. Sőt fogyasztói dolgokon fennálló PMSI esetében nyilvántartásba sem kell venni ehhez (automatikus perfektuálódás), ha azonban a továbbeladási ár biztosítéki engedményezését is követeli az eladó, akkor ez csak akkor hatályos harmadik személyekkel szemben, ha nyilvántartásba vették, de ebben az esetben is kielégítési elsőbbséget élvez az időbeliségtől függetlenül. Miért nem sérti ez a hitelezők érdekeit? Azért, mert a hitel nélkül az adott árut meg sem szerezte volna a kötelezett. No.4.) perfektuált biztosítéki jogosultak között általános szabály: *first to file or perfect* (UCC. § 9-312(5)a), azaz az élvez elsőbbséget, aki biztosítéki jogát birtokba, vagy nyilvántartásba vétel útján hamarabb perfektuálta. A perfektuált jogosult a csődgondokkal (*trustee in bankruptcy*) szemben csak akkor az élvez elsőbbséget, ha hamarabb szerzett biztosítéki jogot, mint a csődeljárás megindítása. No. 5.) A nem perfektuált biztosítéki jogosultak közül az élvez elsőbbséget, aki hamarabb szerzett jogot No. 6) minden biztosítéki formánál a hitelezők kielégítése után fennmaradt rész az adósé.⁵⁰

A FELSZÁMOLÁSI ÉS VÉGREHAJTÁSI ELJÁRÁS REFORMJÁRÓL

A felszámolási eljárásban alapvetően három szempontnak megfelelően kell rendezni a biztosítéki engedményezés jogi sorsát: 1.) a biztosítéki célból eredő garanciális követelmények (a különböző érdekek összehangolása) 2.) az engedményezés általános jogi jellege 3.) a felszámolási eljárás célja, azaz a hitelezői igények szabályozott kielégítése, és ennek speciális szabályozási igénye.⁵¹

A jelenlegi szabályozatlanság nemcsak a bírói gyakorlatot, hanem a hiteléletet is elbizonytalanítja. Mint minden biztosítéki ügyletnél ebben az esetben is az ésszerű szabályozás alapja a hitelező – adós – érdekelt harmadik személyek (többi hitelező) érdekeinek az összehangolása. Mivel a felek az engedményezéssel az alapul szolgáló követeléseket kívánták biztosítani, és nem az adós tartozásának teljesítéséként ruházták át a követelést, ezért az engedményezés biztosítéki funkciójának megfelelő hangsúlyt kell tulajdonítani a szabályozásban, lehetővé kell tenni, hogy az ilyen megállapodások a többi hitelező érdekének sérelme nélkül, de a biztosítéki jogosultság következetes érvényesítésével a felszámolási eljárásban is betölthesse biztosítéki szerepét. A Legfelsőbb Bíróság gyakorlata szerint⁵² az engedményező vagyónára vezetett felszámolási eljárásban a többi hitelező érdekének védelme érdekében az engedményezést annak gazdasági tartalma, funkciója alapján kell megítélni (azaz biztosítéki szerep a domináns), és nem a választott jogi forma szerint. A Legfelsőbb Bíróság szerint a biztosítéki célú engedményezést az engedményező és engedményes jogviszonyában a biztosítéki megállapodásnak megfelelően hitelbiztosítéknak kell tekinteni, ami ennek megfelelően osztozik a többi biztosíték sorsában. Ennek az álláspontnak az elfogadása azonban szerintem nem eredményezheti azt, hogy a

biztosítékul átruházott követelések kikerülését az engedményező vagyonából tagadjuk, hiszen ha ezt általános érvénnyel mondanánk ki, akkor azt a biztosítéki ügyletet már nem lehetne engedményezésnek nevezni, mivel az a követelés feletti jogosultságot nem viszi át. Az engedményező többi hitelezőjének védelme nem igényli a biztosítéki engedményezés külső joghatásainak ilyen formában történő teljes negligálását, hanem csak a biztosítékból történő kielégítésnek a felszámolási eljárásba történő bevonását. Ennek módját, jogalapját a Polgári Törvénykönyvben és a Csődtörvényben megfelelően szabályozni kell, és kifejezetten rendelkezni kell arról, hogy a hitelezők követeléseiket a fiduciárius biztosítékaikból milyen formában eléghetik ki.

A jogdogmatikai tisztaság tehát megköveteli, hogy a jogalkotó tisztázza, hogy a bíróságok azon fordulata, miszerint „*a biztosítékként engedményezett követelések az érvényesen létrejött engedményezési szerződés ellenére továbbra is a felszámolás körébe tartozó vagyon részét*”,⁵³ pontosan mit takar, és ennek jogszabályi alapját meg kell teremteni. El kell tehát dönteni, hogy miként kívánja a jogalkotó elérni, hogy a többi biztosítéki jogosulttal azonos módon kerüljön biztosítékából (az engedményezett követelésekből) kielégítésre a biztosítéki engedményes: azaz vagy a biztosítéki célból engedményezett, de a felszámolási eljárás megindításáig be nem hajtott követelések a felszámolás alá vont engedményező vagyonából ki sem kerültek (ebben az esetben élesen meg kell különböztetni a felszámolási alá vonható vagyont és a jogi vagyont, ellenkező esetben nem beszélhetnénk engedményezésről), vagy a felszámolással oda visszakerülnek (ennek viszont jogszabályi alap kell, ugyanis a teljességbe ment engedményezés nem visszavonható), vagy kizárólag a biztosítékból való kielégítés módját kellene a törvényben akként rögzíteni, hogy a jogosultat kötelezni kell a felszámolási eljárásba való bekapcsolódásra.

Előbbi esetekben azt kell szabályoznia, hogy a be nem szedett követelések az engedményezés ellenére milyen alapon kerülnek vissza az engedményező vagyonába, illetve ha nem is kerülnek onnan ki, akkor mit szerzett meg az engedményes (itt hívom fel a figyelmet, hogy az engedményezés törvényi keretei nem tágíthatóak akképpen, hogy az engedményes ne lépne az engedményező helyébe), illetve a csődvagyon fogalmát miképpen lehet kiterjeszteni jogi értelemben más személyek vagyonára (azaz a gazdasági értelemben vett vagyonként kellene a csődvagyont meghatározni). Ezen szemléletek akképpen tarthatják tiszteletben az engedményezés klasszikus jogi konstrukcióját, ha jogi értelemben az engedményezés átviszi a követelést (azaz teljes rendelkezési jogát elismerik), de a felszámolás alá tartozó vagyon fogalmát kifejezetten kiterjesztik a formáljogilag másnak a vagyonába tartozó vagyonelemekre is, amelyek tehát a fiduciárius jellegük miatt gazdaságilag a biztosítéki engedményező vagyonába tartoznak inkább. A csődvagyon fogalmát ma is a Csődtörvény szabályozza (illetve a Csődtv.3.§e.) a számviteli szabályokra utal), ezért szükséges lenne ezeknek a szabályoknak a megfelelő módosítása akként, hogy a biztosítéki céllal másra átruházott vagyonelemekre is kiterjedjen a felszámolási eljárás. Kérdéses, hogy szükséges-e ehhez a számviteli vagyon fogalmától való elszakítás is, azaz csak és kizárólag a csődvagyon fogalmába tartozzon bele, vagy a

számvitel és adózás szempontjából is maradjon az engedményező vagyónában (ennek a kérdésnek a megválaszolása azonban külön vizsgálatot igényel). Szabályozni kell mindenképpen, hogy miképpen kerül a felszámolási eljárásba bevonásra más személyektől. Ma az a gyakorlat, hogy a felszámolók mindent felmondanak, azonban egy engedményezés, ha teljesezésbe ment, akkor az már nem felmondható,⁵⁴ tehát ez nem megfelelő módja a felszámoló részére történő kiadatásnak, ezt törvénynek kellene előírnia és szabályoznia.

A felszámolási eljárásba bevonást elérhetjük akként is, hogy nem teszünk ilyen fogalmi distinkciókat, azaz polgári jogi, pénzügyi jogi (adózási, számviteli) szempontból is kikerült a követelés a fiduciárius engedményező vagyónából. Ebben az esetben úgy lehetne elérni a felszámolási eljárásba becsatolást, hogy törvény kizárná a biztosítékból történő közvetlen kielégítés lehetőségét, mégpedig akképpen, hogy a biztosítéki engedményes rendelkezési (értékesítési, beszedési) jogát a biztosítékul szolgáló követelésekre a biztosítéki engedményezővel szembeni felszámolási eljárás megindítását követően korlátozná, és a biztosíték értékesítésének kötelező módjaként előírná a felszámolási eljárás keretében történő értékesítést, beszedést, és megfelelően szabályozná a felszámoló és engedményes közötti elszámolás módját. Ez utóbbi esetben számára teljesen elkülönített kielégítési jogot kellene biztosítani, hiszen ebben az esetben az ő vagyónába tartozónak tekintjük a biztosítékul szolgáló követeléseket, és a törvény csak előírná, hogy abból kötelezően a felszámolási eljárásban keressen kielégítést. Az elkülönített kielégítési jog azt jelenti, hogy csak követelésének rendezése után lehet a biztosítékul szolgáló követelésekből más hitelezőket is kielégíteni.

Az előbb említett szabályozási modellek közül a jogalkotónak kell választania, a joggyakorlat csak az első modell felé tud haladni, hiszen abban az esetben a fogalmi elhatárolások alapján tudja elérni a kívánt jogi helyzetet. A továbbiakban nem a koncepcionális kérdésekkel, hanem az egyes részletszabályokkal kívánok foglalkozni.

Az engedményező fizetéseképtelensége esetén a biztosítéki engedményesnek a zálogjogosulthoz hasonló privilegizált helyzetet kellene élveznie, a hatályos szabályozás alapján ugyanis a zálogjogosult, óvadékjogosult biztosított követelése egyrészt a zálogtárgy, óvadék értékesítésének nettó bevételének 50%-ig elkülönült kielégítést élvez (Csódtv. 49/D. § (1) bek.), másrészt a privilegizált helye van a kielégítési rangsorban (Csódtv. 57. § (1) bek.).⁵⁵ A biztosítéki engedményes számára is elsősorban elkülönített kielégítési jogot kellene biztosítani, illetve a fennmaradó követelések tekintetében privilegizált ranghelyet a kielégítési sorban.

Továbbá szerintem a Csódtv. 49/D. § (1) –át ki kellene terjeszteni az egyéb biztosítéki megállapodásokra is (és ne csak a zálogjogra, óvadéokra vonatkozzon), azaz ha azok a felszámolási eljárás megindításának időpontja előtt legalább egy évvel keletkeztek, akkor az erre irányuló szerződés tekintetében a fedezet elvonásának rosszhiszeműségét, illetve ingyenességét a Ptk. 203. §-a (2) bekezdése szerint vélelmezni nem kell.

Szabályozni kell az engedményes és felszámoló közötti jogviszonyt, az elszámolási kötelezettségeket egyrészt az engedményes részéről a biztosított követelés kielégítésére már beszedett követelések tekintetében, a felszámoló oldaláról pedig az engedményes által a felszámolási eljárás megindításáig be nem szedett követelésekkel (mindezt tekintettel arra, hogy szerintem a biztosítéki engedményes elkülönült kielégítési jogának elismerése szükséges).

Szabályozni kell mindenképpen, hogy a felszámolási eljárásban az engedményezett követelés adósa kinek köteles teljesíteni a felszámolási eljárás megindítása után, illetve ki viseli annak a kockázatát, ha nem a megfelelő személynek teljesít. A Legfelsőbb Bíróság a 2002/364-es döntésében jelenleg abban a kérdésben foglalt csak állást, hogy az adós a felszámolónak köteles teljesíteni a felszámolási eljárás megindítására vonatkozó értesítést követően. Abban az esetben tehát, ha a kötelezettet az engedményes értesíti az engedményezésről, akkor köteles vele az engedményezés tényét megfelelően igazoltatni, ha a felszámolótól időközben arról kap tájékoztatást, hogy az engedményezés biztosítéki célból történt, és a felszámolási eljárást megindították, akkor az engedményezett követelés adósának meg kell tagadnia az engedményes felé a teljesítést. Kérdéses azonban, hogy a felszámoló tájékoztatásának hiányában köteles-e ezt a tényt vizsgálni, hiszen az adós nem hivatkozhat az engedményes és engedményező közötti jogcímre, másrészt kinek a kockázatára teljesít az engedményesnek, ha az korábban igazolta felé az engedményezést.

Leszkoven László egy példával érzékelteti, hogy amennyiben a joggyakorlat túlzottan mostohán bánik a biztosítéki engedményezéssel, akkor a felek olyan megállapodást kötnek majd, amelyben a biztosítékként engedményezett követelések automatikus átalakulásában állapodnak meg teljesítéssel, ha az engedményező ellen felszámolási eljárás indul.⁵⁶ Szerintem azonban ezeknek a megállapodásoknak, ha a teljesítésre átalakulást egyértelműen a felszámolási eljárás megindításával kapcsolják össze, a fedezetelvonó jellegét állapítaná meg a bíróság (ennek feltétele a 3. személy kielégítési alapjának elvonása és rosszhiszeműség), aminek következtében ez a hitelezőkkel szemben hatálytalan, de akár a jó erkölcsbe ütközés, vagy a feltűnő értékaránytalanság mint érvénytelenségi okok is szóba jöhetnek. Látható azonban, hogy az ilyen megállapodások egy nem méltányolt hitelezői igény elkeseredett megoldáskeresésének a szüleményei, és különböző (burkoltabb) formákban mindaddig fel fognak bukkanni, amíg a biztosítéki engedményezésnek átfogó koherens szabályozása nem valósul meg.

A végrehajtási eljárásban megfelelően biztosítani kell a biztosítéki jogosultnak a biztosíték tárgyán fennálló jogát: szerintem a zálogjogosulthoz hasonlóan kell szabályozni az értesítéshez fűződő jogait, amelynek hatékony működéséhez egyrészt az adóst minden fennálló biztosítékról nyilatkoztatni kellene, valamint szükséges lenne a nyilvántartásba vétel lehetőségének megteremtése. Megfontolandó, hogy a biztosítéki jogosultat az igényper helyett/mellett a Vht. 114/A. §-a alapján a végrehajtás bekapcsolódásába való jog is illesse-e meg (a zálogjogosulthoz hasonlóan), és így elsőbbségi kielégítést kaphasson a lefoglalt biztosítékból, vagy pedig továbbra is igényper útján védjük hitelezői érdekeit. Az előbbi megoldás egyértelműen a biz-

tosítéki jelleget leginkább érvényre juttató eszköz lenne, míg utóbbi az engedményes jogosulti pozícióját tiszteletben tartva a végrehajtási eljárásban nem tartja szükségesnek a többi hitelező érdekének védelmében az engedményezés absztrakt jellegének áttörését, s nem kérdőjelezi meg annak extern joghatásait. Nem lehet azonban semmiképpen sem az engedményesnek az igényper lehetőségét megadni, ha a biztosított követelést az adós (vagy harmadik személy, esetleg a foglalatást kérő hitelező) időközben törleszti, és ha az engedményezés jogcíme hibás.⁵⁷

Jelenleg a biztosítéki engedményestől végrehajtási eljárásban lefoglalt követelésekre tekintettel – a közönséges engedményezés szabályai szerint – a biztosítéki engedményezőt igényper nem illeti meg, hiszen az engedményező joga az értékesítésnek általában nem akadály (extern hatály), azonban ez méltánytalan, és nem veszi figyelembe a gazdasági szerepét a biztosítéki engedményezésnek, ezért szükséges a foglalatás feloldása iránti igények jogalapjának szélesebb körű szabályozása.

SZAKIRODALOM

- BURROWS, A. S: Assignment. = *Chitty on Contract*. (Szerk.: Beale) Vol. I. Chapter 20., London, Sweet & Maxwell, 1999.
- BÜLOW PETER: *Recht der Kreditsicherheiten*. Großes Lehrbuch. Heidelberg, C.F. Müller, 1999.
- CHESS – RUBIN – COHEN – FINE : *Bar/Bri Bar Review*, Vol. I.-II., New York, Harcourt Brace Legal and Professional Publications Inc., 1994
- Chitty on Contract*. (Szerk.: H. G. BEALE), Vol. I-II, Sweet & Maxwell, London, 1999.
- EÖRSI GYULA: *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. I-III. kötet, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1981.
- GÁRDOS – ANKA – NEMES: Hitelbiztosítékok a szerződésben. = *15. Jogász Vándorgyűlés előadásai*. 2000. okt. 12-13. (Szerk.: Benisné Györffy Ilona), Budapest, Magyar Jogász Egylet, 2000.
- GIRSBERGER D.: *Obligationsrecht*. Basel, 1992.
- HABEL W.: *Recht der Kreditsicherheiten in europäischen Ländern, Teil VI. Österreich*, Berlin, 1986.
- LAJER ZSOLT: A jövőbeni követelések engedményezése mint hitelbiztosíték. = *Magyar Jog*. 1997/1. 19-25.
- LESZKOVEN LÁSZLÓ: A fiduciárius engedményezés jogi természetéről. = *Gazdaság és Jog*. 2002/3. 13-17.
- MÜHL D. – PETEREIT W.: *Recht der Kreditsicherheiten in europäischen Ländern, Teil V. Schweiz*, Berlin, 1983.
- MUSIELAK HANS-JOACHIM: *Grundkurs BGB*, 7. Auflage, München, C. H. Beck Verlag, 2002.
- MISKOLCZI BODNÁR PÉTER – TÖRÖK GÁBOR: *A magyar csődjog alapjai*, Budapest, HVGORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2002.

- Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, 3. Auflage, München, C. H. Beck Verlag, 1992.
- NEMES ANDRÁS: A zálogjogra, a hitelbiztosítékokra vonatkozó törvényi szabályozás módosítása. = *Jogi Tájékoztató Füzetek*. MKIK Jogi Tagozat, Bp., 2000. október 26.
- Palandt Bürgerliches Gesetzbuch, Kurzkomentar*, 55. Auflage, München, C. H. Beck Verlag, 1996.
- Polgári Törvénykönyv Magyarázata* (szerk.: GELLÉRT GYÖRGY), I-II. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1998.
- Polgári jog – Kommentár a gyakorlat számára, II. kötet* (szerk.: PETRIK FERENC), Budapest HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 1997.
- REINICKE – TIEDTKE: *Kreditsicherung*, 4. Auflage, Neuwied und Kriftel, Hermann Luchterhand Verlag GmbH., 2000.
- SALAMONNÉ SOLYMOSI IBOLYA: *A szerződések biztosítéka: foglaltó, zálogjog, óvadék, kezesség, kötbér, bankgarancia, egyéb biztosítékok*. Vác, Cent Kiadó, 2002.
- SZÁSZY – SCHWARTZ GUSZTÁV: Az engedmény alakjai. = *Jogtudományi Közöny*. 1887. évfolyam 179-199.
- SZÁSZY ISTVÁN: *A kötelmi jog általános tanai*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó, 1943.
- SZÁSZY ISTVÁN: *A magyar magánjog általános része*. II. kötet, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó, 1947.
- SZLADITS – FÜRST – ÚJLAKI: *Magyar magánjog mai érvényében*. I – II. kötet, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó, 1946.
- SZLADITS KÁROLY – FÜRST LÁSZLÓ: *A magyar bírói gyakorlat. Magánjog*. I-II. kötet, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó, 1935.
- SZLADITS KÁROLY: *A magyar magánjogi bírói gyakorlat 1901-1927*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó, 1928.
- SZLADITS KÁROLY: *A magyar magánjog vázlat* II., Budapest, Grill Károly Könyvkiadó, 1935.
- VÉKÁS LAJOS: Az új Polgári Törvénykönyv koncepciója IV. rész. = *Polgári Jogi Kodifikáció*. 2000/4-5.
- VILLÁNYI LÁSZLÓ: Engedmény. = *Magyar Magánjog* (szerk. SZLADITS KÁROLY) III. kötet, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó, 1941.
- VILLÁNYI LÁSZLÓ: *A magyar magánjog rövid tankönyve*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó, 1941.
- WEBER HANSJÖRG: *Recht der Kreditsicherheiten*, 5. Auflage, München, C. H. Beck Verlag

JEGYZETEK

¹ VILLÁNYI: id. m. (1941.) 144.

² Ptk. 329. § (1) Az engedményezéssel az engedményes a régi jogosult helyébe lép, és átszállnak rá a követelést biztosító zálogjogból és kezességből eredő jogok is. Ez a szakasz szó szerint igen megszorítóan rendezi a szerződést biztosító mellékkötelezettségek körét,

ugyanis a biztosítékok közül csak a kezességet és a zálogjogot, melyek külön megállapodás hiányában is átszállnak az engedményesre. Szerintem helyesen ezt érteni kell a többi járulékos szerződést biztosító mellékkötelezettségekre is. A német jogban az azonos megszövegezésű BGB 401.§-t kogens normának tekinti a jogirodalom, azaz a felek egyező akarattal sem térhetnek el tőle, és a jogszabályhely, habár szintén csak a zálogjogot és a kezességet említi, megfelelően alkalmazandó minden akcesszórius (járulékos) biztosítékra. BGH NJW 2000. 575. Ld. H.-J. MUSIELAK.: *Grundkurs BGB*, 458. Rn.916. A francia Code civil 1692. cikkelye alapján is a mellékkötelezettségek (La vente ou cession d'une créance comprend les accessoires de la créance, tels que caution, privilège et hypothèque) átszállnak az engedményezéssel. A svájci Ptk. alapján a mellékkötelezettségek – a személyhez kötődőek kivételével – az engedményezéssel átszállnak. MÜHL D. – PETEREIT W.: *Recht der Kreditsicherheiten in europäischen Ländern*, V.Teil, Schweiz, 209. A holland jogban a követelés engedményezésével átszállnak a hozzá kötődő mellékkötelezettségek is (pl. jelzálogjog, kötbér, kezesség, kamatkövetelés) (Ld. BW 142. [6.2.1.1.] cikkely 1. és 2. bek.).

³ LAJER ZSOLT szerint a biztosítéki engedményezést szemben az engedményezéssel számvetési és adójogi szempontból az adós vagyónába tartozónak kellene tekinteni. Ezzel szemben az APEH 1996/79. sz. iránymutatása nem tesz különbséget az engedményezés jellege szerint, holott a fiduciárius engedményezésnél nem végleges követelés-átruházás történt.

⁴ „Es liegt ebenso wie bei der Sicherungsübereignung ein Treuhandgeschäft vor” BAUR – STÜRNER: *Sachenrecht*. § 58 I 1a.

⁵ BH 1994/97.

⁶ Az engedményesnek választási joga van, hogy a különböző igények közül, melyiket érvényesíti. Gf.I.30.103/1995.

⁷ VILLÁNYI id. m. (1941.) 164.

⁸ SZÁSZY ISTVÁN: *A magyar magánjog általános része*, 300.

⁹ Vitatott álláspont, ilyen értelemben lásd: BENEDEK KÁROLY: *Polgári Törvénykönyv magyarázata*. 838.; SZLADITS KÁROLY: *A magyar magánjog vázlatja*. 2.r. Budapest, 1935. 123., 125.; KOLOSVÁRY BÁLINT: *A magyar magánjog tankönyve*. II. füzet. Budapest, 1905. 77.; KATONA MÓR: Engedmény. = *Fodor-féle magánjog*. 185.

¹⁰ LESZKOVEN LÁSZLÓ: *A fiduciárius engedményezés jogi természetéről*, 16.

¹¹ „Az engedményezés hatálya nem függ attól, hogy az engedményes kifizette-e a vételárat” G.130/1914 MD. IX. 108 (ld. SZLADITS: *A magánjogi bírői gyakorlat 1901-1927*, 392.). „Az adóst nem kell tájékoztatni az engedményezés jogalapjáról” 6917/1917 MD. XII.203 (ld. SZLADITS-FÜRST: *A magyar bírői gyakorlat*, Magánjog II. 260.) „A jogügylet jogi jellegén az, hogy az átengedett követelés összegének behajtás után való hovafordítása iránt az engedményes és az engedményező között mily megállapodás létesült, épp oly kevésbé változtat, mint az, hogy az átruházásnak az engedményező és az engedményes közti viszonyban oka mi volt, vagy hogy viszterherrel vagy enélkül történt”. SZÁSZY ISTVÁN: *A kötetmi jog általános tanai*, 186.; VILLÁNYI: id. m. (1941.) 133., 149., 164.

¹² LESZKOVEN: id. m. (2002.) 16. Ezt azzal támasztja alá, hogy a megállapodás esetleges megszegése sem érinti a bekövetkezett jogutódlást. Lásd még SZÁSZY ISTVÁN: id. m. (1947.) 300.

¹³ VILLÁNYI: id. m. (1941.) 164.

¹⁴ LESZKOVEN: id. m. (2002.) 17.

- ¹⁵ „Az engedményes megbízhatja az engedményezőt azzal, hogy az engedményezett követelést az engedményező a saját neve alatt behajthassa” (5280/1902) Dt.3.f.XXIII.39. (Id. SZLADITS: A magánjogi bírói gyakorlat 395. o.) „az engedményező perrel is követelheti a teljesítést” (P.IV.3790/1929) MD.XXIII.25 (SZLADITS-FÜRST: id.m. (1935.) II. kötet 266.)
- ¹⁶ BAUR-STÜRNER: *Sachenrecht*. §58 I 2c; BÜLOW: id. m. 425. o.; REINICKE-TIEDTKE: id. m. (2000.) 222. BGH, BB 1955, 203 sz. ítélete.
- ¹⁷ A német jog ismeri, és érvényesnek tekintí például a munkabér – követelések összességének engedményezését (Lohnabtretung). REINICKE-TIEDTKE: (2000.) 222.
- ¹⁸ BGHZ 100, 353; 72, 308; BGH NJW 1977, 2261. WEBER: id. m. (1997.) 280., Münchener Kommentar § 398 Rdnr. 102, REINICKE-TIEDTKE: id. m. (2000.) 221-222.
- ¹⁹ BÜLOW: id. m. (1999.) 425.
- ²⁰ Erre elsősorban a vertikálisan kiterjesztett hatályú tulajdonjog-fenntartást hozzák fel példaként, amelynek a Globalzession-hoz való viszonyát, a prioritás kérdését illetően a német jogirodalomban jelentős vita folyt. A magyar jogban azonban ez a kollízió a fokozott hatályú tulajdonjog-fenntartás kizártsága miatt nem jelentős. WEBER: id.m. (1997.) 284-287.
- ²¹ BGHZ 125,83,89; BGHZ 120, 300;
- ²² Az irányadó döntés a BGH NJW 1996, 388, amelyben a BGH XI. Zivilsenatja elvetette a korábbi bírósági gyakorlatot. WEBER: id. m. (1997.) 282.
- ²³ VILLÁNYI: id. m. (1941.) 164.
- ²⁴ BH 1995/177, BH 1996/267.
- ²⁵ 291/1897, 321/1899 sz. kúriai döntések (VINCENTI – BORSODI: *Döntvénytár*. 302., 310.)
- ²⁶ LESZKOVEN: id. m. (2002.) 15.
- ²⁷ VILLÁNYI: id. m. (1941.) 143.
- ²⁸ WEBER: id. m. (1997.) 289.
- ²⁹ WEBER id. m. (1997.) 289. Ellenkező álláspont pl. REINICKE – TIEDTKE: id. m. (2000.) 243-245. BÜLOW: id. m. (1999.) 427–429.
- ³⁰ A jogalap szinte szó szerint megegyezik a Pp. igényperre vonatkozó szakaszával: „ein die Veräußerung behinderndes Recht”.
- ³¹ LESZKOVEN LÁSZLÓ: A fiduciárius engedményezés jogi természetéről. = *Gazdaság és Jog*. 2002/3. 13.
- ³² Legf. Bír. Gf. I. 30.906/2000. (BH 2002/364) „A felperes (engedményes) az alperessel szemben (az engedményezett követelés adósa) az engedményező ellen indult felszámolási eljárás után az engedményezésről szóló szabályszerű értesítés ellenére követelést nem érvényesíthet.”
- ³³ BH 2001/486, BH 2002/364
- ³⁴ LAJER: id. m. (1997.) 22.
- ³⁵ Egyes jogrendszerek (pl. német, francia jog) alapján a követelésen zálogjog csak az adós értesítésével alapítható. Lásd BGB 1280. §: Die Verpfändung einer Forderung, zu deren Übertragung der Abtretungsvertrag genügt, ist nur wirksam, wenn der Gläubiger sie dem Schuldner anzeigt. Álláspontom szerint nem ez az igazi elhatárolási szempont a zálogjog és a fiduciárius ügyletek között, hanem a biztosítéki jogosult jogának minősége: azaz míg a biztosítéki engedményes a követelés jogosultjává válik, s ezáltal rendelkezési jogot szerez a követelése felett (igaz csak a biztosítéki megállapodás által korlátozottan), ami lehetővé teszi, hogy közvetlenül az engedményezett követelés adósától – még a kielégítési jog meg-

nyílt előtt – behajthassa a követelést; addig a zálogjogosult csak korlátozott idegen dologbeli joggal rendelkezik, ami egy értékesítési és privilegizált kielégítési jogként értékelhető. A magyar jog alapján egyébként az adós értesítése nem érvényességi feltétele zálogjog alapításának jogon és követelésen, viszont mindaddig, amíg az elzálogosított követelés adósát erről megfelelően nem értesítik, a zálogjogot nem lehet érvényesíteni (Ptk. 267. § (2) bekezdés). Egyes jogok (pl. holland) ismerik a követelések feletti csendes zálogjogot is, azaz az adóst nem értesítik a követelés biztosítékba adásáról.

³⁶ Ez az alapvető koncepcionális kérdése az 1992-ben hatályba lépett új holland Polgári Törvénykönyvnek is, amely a fiduciárius ügyletek érvénytelen jogcímnek minősítésével adott választ a kérdésre (84. [3.4.2.2.] cikkely).

³⁷ Rechte dienen der Sicherung einer Forderung dadurch, dass sie dem Gläubiger verpfändet oder zur Sicherung übereignet (abgetreten) werden WEBER: id. m. (1997.) §15, 263.

³⁸ A Publizitätsprinzip megköveteli, hogy a biztosíték tárgyán fennálló biztosítéki jogokat kifelé is felismerhetővé tegyék a felek, ami vagy birtokba adást, vagy nyilvántartási bejegyzést jelent.

³⁹ A fiduciárius biztosítékok létjogosultsága mellett érvel SZÁSZY - SCHWARTZ GUSZTÁV: *Institúciók és Pandekták*. 1900. 297.; VILLÁNYI: id. m. (1941.) 134. „Az a szemlélet, mely szerint a biztosítéki követelés-átruházás eleve kerülő ügylet és a 3.személyek kijátszására irányul, meghaladottnak tekintendő” LESZKOVEN: id. m. (2002.) 15-17.

⁴⁰ VILLÁNYI: id. m. (1941.) 134.

⁴¹ NEMES ANDRÁS: A zálogjogra, a hitelbiztosítékokra vonatkozó törvényi szabályozás módosítása. = *Jogi Tájékoztató Füzetek*. Bp., 2000. okt. 26. 7.

⁴² „A kérdés megválaszolása, hogy egy biztosítéki engedmény a csődvagyonba tartozik-e, nem tehető attól függővé, hogy közvetlen vagy közvetett szerzésnek tekintjük-e a jövőbeli követelések megszerzését, hanem sokkal inkább az érdekmérlegelés a döntő.” REINICKE-TIEDTKE: id. m. 229. Rn. 614.

⁴³ MISKOLCZI BODNÁR – TÖRÖK: id. m. (2002.) 137.

⁴⁴ BH 2001/489: Mivel a jogvitabeli engedményezési szerződések a jövőben megszerzendő követelések engedményezésére vonatkoznak, a (felszámoló általi) felmondásnak „feltehetőleg nincs értelme”, a felszámolás alatt esetleg keletkező követelések engedményezése ugyanis már nem engedhető meg.

⁴⁵ A Vht. 110.§-a alapján jövőbeli követelések is lefoglalhatóak, ha az alapjául szolgáló szerződés már létezik (pl. bérleti szerződés).

⁴⁶ Loi 91 - 716 (26 juillet 1991)

⁴⁷ Bírósági nyilvántartás van az ingó dolgokon fennálló biztosítékokról például Olaszországban, Svájcban. Egységes biztosítéki nyilvántartás van az Egyesült Államokban (államként vezetik, de azonos szabályok szerint, UCC 9.§). Lásd SZEIBERT ORSOLYA: id. m. (1999.) 17-19.; CHESS – RUBIN – COHEN – FINE : *BAR/BRI Bar Review*. II. kötet, *Secured transactions* 1-17.

⁴⁸ BÜLOW: id. m. (1999.) 425.

⁴⁹ Ennek két formája van, vagy az eladó a részletfizetési kedvezmény ellenében köt ki biztosítéki jogot, vagy a hitelező kifejezetten egy meghatározott áru megvásárlásának ellenértékére köt kölcsönszerződést.

⁵⁰ Ld. *Bar/Bri Bar Review, Secured transactions*, 15.

⁵¹ Ld. LESZKOVEN: id. m. (2002.) 16.

⁵² BH 2001/10/489, BH 2002/365

⁵³ BH 2001/489 és BH 2002/364

⁵⁴ Ld. BH 1993/114, BH 1993/446. „az engedményezés olyan szerződéstípus, amely a megkötésével egyidőben teljesedésbe is megy, így azt a felszámoló sem mondhatja fel, hiszen a követelés már átszállt”.

⁵⁵ MISKOLCZI BODNÁR – TÖRÖK: id. m. (2002.) 139-140.

⁵⁶ LESZKOVEN: id. m. (2002.) 17.

⁵⁷ REINICKE-TIEDTKE: id. m. (2000.) 243.